

Vise om Skagens Tolderen Anders Poulsens uheldige Frierfærd:
 »Een svarer: Jeg er altfor ung — kan Leflen ej fordrage, en anden er af Leflen tung, vil dermed sig aarsage (undskyldte)«

Skal Aarbøgerne vedblive at bestaa, er der næppe anden Udvej end at søge at variere Stoffet og Forfatterne i saa høj Grad, som Omstændighederne tillader det. I en saadan »cocktail« vil der kunne findes noget for enhver Smag, selv om den ikke helt tilfredsstillende nogen af Nyderne.

TINGBØGER SOM KILDER TIL LOKALHISTORIE.

AF C. KLITGAARD.

I »Fortid og Nutid« 1. Bind S. 141 udtalte afdøde Underarkivar Thomas B. Bang, »at Flertallet af vore Lokalhistorikere uforholdsmæssig meget benytter en enkelt Art Kilder, medens en anden formentlig *betydelig interessantere*¹⁾ og i hvert Fald langt mere lærerig Klasse kun spiller en forsvindende Rolle som Kilde. Der tænkes her paa Tingbøger og Lensregnskaber, for hvilke sidste jeg gerne vil lægge et godt Ord ind. Det skal villigt indrømmes, at Tingbøgerne er en fristende Kilde med deres ofte livfulde Skildringer af dramatiske Begivenheder; men det Stof, de meddeler os, er ifølge Sagens Natur af en saa *egenartet Beskaffenhed, at de næsten udelukkende viser os Skyggesiderne af Livet*¹⁾; at de giver os Bidrag til Sædernes Historie er i Virkeligheden kun rigtigt, naar vi taler om de daarlige Sæder, og dette kan vel være godt til at vise os, hvor langt vi nu er naaet frem, men noget sandt historisk Billede faar vi ikke derved« — og Forfatteren gør sig saa til Talsmand for Lensregnskaberne.

Jeg skal ikke komme ind paa nogen Vurdering af Lensregnskaberne som Kilde til Lokalhistorie og Topografi; deres Værd tør være hævet over enhver Modsigelse, hvad Bang jo saa fortræffeligt har vist; kun vil jeg ikke anerkende, at de giver bedre Bidrag

¹⁾ Fremhævet af mig.

til Lokalhistorien end Tingbøgerne, og jeg skal paapege, at en stor Del af det, Lensregnskaberne giver Oplysning om, ogsaa findes i Tingbøgerne, idet der erhvervedes Tingsvidner desangaaende som Bilag til Lensregnskabet (øde Gods, Sandflugt, Uformuenhed, Oldentaksation m. v.).

Hvad jeg særlig vil protestere imod, er Bangs Udtalelse om, at Tingbogsstoffet er af en saa »egenartet Beskaffenhed, at det næsten udelukkende viser os Skyggesiderne af Livet«, thi denne Udtalelse viser formentlig, at Bang, der havde et indgaaende Kendskab til Lensregnskabernes historiske Stof, kun har haft et mere overfladisk Kendskab til Tingbogsstoffet.

Blandt nulevende danske Lokalhistorikere er der vel næppe nogen, der i videre Udstrækning end jeg har benyttet Tingbøgerne som Kilde ved topografiske, kulturhistoriske og personalhistoriske Arbejder og nu og da ogsaa ved andre Arbejder, og der er vel derfor næppe heller nogen, der har mere Anledning end jeg til at tage Tingbøgerne i Forsvar, dels overfor Bangs tilsyneladende Underkendelse af Stoffet og dels overfor de Udtalelser, der ret ofte fremsættes i Anmeldelser (endda fra ret autoritativ Side) om, at Tingbøgerne fortrinsvis viser Livets Vrangside, hvilke Udtalelser i nogen Grad kan bidrage til at bringe Tingbogsstudiet i Miskredit hos dem, der ikke i Forvejen er fortrolig med det og kender dets Værd.

Jeg indrømmer, at Tingbogsstoffet maa uddrages med Skønsomhed; man bør ikke i for høj Grad hefte sig ved Slagsmaal, Skænderi, Drik og Dobbelt, Drab o. l.; heller ikke ved det 18. Aarh.s Prokuratorvrøvl med alle dets Spidsfindigheder; — det er, hvad Bang kalder »Livets Skyggesider«.

Men lad os se paa, hvad Tingbøgerne f. Eks. for det 17. Aarh. indeholder, og lad os erindre, at medens Lensregnskaberne væsentligst indeholder Stof vedrørende Lenets Fæstere, Retsbetjente og jordegne Bønder samt Sagefald, altsaa Personer, der hørte under Kronens Ressort, indeholder Tingbøgerne Stof vedrørende alle det paagældende Herreds eller vedkommende Købstads Beboere.

Jeg har for mig liggende en Bunke Tingbogsuddrag fra det

tidligere Jerslev Herred i Vendsyssel, og heri findes Stof vedrørende følgende Emner: Overtro (Trolddom, Tyvefingering m. v.), Røverbander, Ting og Tingsteder, Galge, Skovenes Tilstand, Sandflugt, øde Gods, Landgildeafgifter, Kreaturhold, Uvejre, Misvækst, Ildebrand, Krigene i det 17. Aarh., Kvægpest, Kirkesyn, Skattevæsen, Hoveri, Plantning, Skøder paa ufrit Jordegods, Indførselsforretninger, Retsbetjente, Lovbud af jordegent Gods, af hvilke erfares Familieforhold, Veje og Broer, Fiskeri, Sejlads paa Aaerne, Krohold, Folkevæbning, Bavnevagt, Skolehold, Mord og Manddrab, Bygningssyn, Skifteregistreringer, Arveafkald, Lejermaalsager, Syn angaaende Fortidens talrige Vandmøller, Oldentaksationer, Militærvæsen, selskabelige Sammenkomster (ofte med specificerede Regninger, der viser Levemaaden), Klædedragt, Købstadborgeres Handelsoplag paa Landet, Præstekaldelse, Markskel, Ejerforhold (Indholdet af adskillige Dokumenter fra Middelalderen gengives), Ulve, Tiendeydelser, Degnevæsen, Brændevinsbrænding, Familieforhold, Teglværker, Skansearbejde, kgl. Brevdragere og meget andet; ja, man kan vel sige, at man i Tingbøgerne kan finde alle lokale Forhold omtalt, og i Virkeligheden indtager de Sager, der, om man saa maa sige, belyser Livets Vrangsider, dem, vi i vor Tid vilde kalde Politisager, kun en forholdsvis ringe Plads i de gamle Tingbøger. Men naar f. Eks. disse Sager har saa meget større Omfang i Nibe end i Hjøring, og naar der blev saa mange flere Tyve hængt i Jerslev Herred end i Hvetbo Herred, tager man næppe fejl i at gaa ud fra, at Samfundsforholdene i Fiskerbyen Nibe var mere urolige end i Bondebyen Hjøring, og at Tyveri grasserede mere i det indre Vendsyssel end ude i de fattigere Kystsogne, og derfor kan der ogsaa høstes Viden ved at betragte »Skyggesiderne«.

Saa være Tingbøgerne da anbefalet i Særdeleshed; men Arbejdet med dem kræver megen Tid og Taalmodighed.